

Iets over de Amerikaanse werkloosheid

Het lijkt waarschijnlijk dat de relatieve economische stagnatie tijdens de voorafgaande jaren in de V.S. in belangrijke mate een gevolg was van een onvoldoende „management of demand” waarbij vooral een actieve budgettaire politiek ontbrak¹⁾. G. Myrdal schreef over een „unfortunate backwardness in American economic policy”²⁾. Hij keert zich evenwel tegen de simplistische therapeutische visie in kringen van de „new orthodoxy”:
„The (...) view is dynamic enough and policy-directed, but is superficial and false. It assumes that the level of employment is simply and directly a function of relative economic activity and the only thing we need is to start a business boom. But without vigorous efforts to raise the quality of labour to fit the expanding demands for it and to create more demand for manual work in construction of various types, a boom is just a boom and will be followed by a depression. And not even during the boom will there be full employment”³⁾.

Myrdal meent niet alleen dat de Amerikaanse werkloosheid voor een belangrijk gedeelte structureel is, en dus niet alleen door regulering van de effectieve vraag kan worden genezen, doch zelfs dat dit structurele element voortdurend groter is geworden. (In ieder geval werden tijdens de verschillende expansiepieken steeds hogere werkloosheidspercentages geregistreerd: 1953: 2,7; 1957: 4,2; 1960: 5,1 en 1964, 1e kw. 5,4)³⁾. In zijn adstruering, hier summier weergegeven, schetst Myrdal de *technologische* veranderingen (o.m. door automatisering), die geleid zouden hebben tot een structurele discrepantie tussen vraag naar en aanbod van arbeidskrachten. Een symptoom hiervan zou zijn het gepaard gaan van grote werkloosheid onder de minder geschoolden met een aanzienlijke mate van overwerk door de meer geschoolden. Hierbij komt nog het *demografische* aspect van de na-orlogse „baby boom”, waardoor het additionele aantal naar werk zekende mensen zal toenemen van 8,5 mln. (1950-1960) tot 12,5 mln. (1960-1970).

De technologische veranderingen behoeven in een klimaat van volledige werkgelegenheid niet tot een aanzienlijke werkloosheid te leiden, zoals de ervaring leert. Zo'n klimaat bevordert de aanpassing van het arbeidsaanbod door omscholing enz. doordat de werknemers een perspectief hebben. Het toenemend structurele karakter van de Amerikaanse werkloosheid hangt mede samen met het ontbreken van zo'n perspectief. Dat geldt vooral voor de vele armen van de „underclass of hopeless people”. „Every year, indeed every month, that a high level of unemployment is tolerated makes full employment more difficult to attain as a policy goal”⁴⁾. De gebrekkige aanpassing van het arbeidsaanbod zou zelfs het bereiken van het niveau van volledige werkgelegenheid kunnen blokkeren door een schaarste aan geschoolde arbeidskrachten.

In het voorgaande ligt Myrdals therapie reeds enigszins besloten. Hij bepleit een grootscheeps scholingsprogramma, vooral t.b.v. groepen en gebieden die „have tended to become apathetic and demoralized as a result of prolonged unemployment”. De wel tewerkgestelden

ontvangen veelal scholing in het bedrijfsleven. („It is the government in America, not private business, which is fallen behind”). T. o. v. de vraag naar arbeidskrachten moet een algemene expansiepolitiek worden gecombineerd met een stimulering in bepaalde sectoren. De dalende arbeidsvraag, niet alleen in de agrarische, doch ook in de industriële sector (sinds 1957 *daalde* hier het aantal werknemers met 2,5 pCt.⁵⁾) kan niet direct worden opgevangen door omscholing van „vrijgekomen” en andere handarbeiders t.b.v. de expanderende dienstensector. Derhalve bepleit Myrdal voor deze categorie een *omvangrijk* overheidsprogramma van stedenherbouw, opruimen van slums, etc. Intussen kan een omscholing van anderen t.b.v. de dienstensector gepaard gaan met een accentuering van de arbeidsvraag in deze sector, gezien de nog grote behoefte aan onderwijs, gezondheid etc. Zowel bij deze vraagstimulering als bij de beroepscholing heeft de aanpak van het probleem der armoede een centrale plaats in Myrdals therapie van sociale met economische vooruitgang.

Heller onderscheidt eveneens een „demand-shortage unemployment” en een structurele werkloosheid (door onvoldoende opleiding, huidskleur enz.⁶⁾). Met een koopkrachtiger vraag (o.m. door de recente belastingverlaging) wordt slechts een daling van het werkloosheidspercentage tot het, nog vrij hoge, getal van 4 als „interim-target” nagestreefd. De erkenning van een structurele component leidde reeds tijdens de Kennedy-periode tot maatregelen t.b.v. beroeps- en andere scholing, migratie, emancipatie van „distressed communities and regions”, enz. De start van President Johnsons campagne tegen de armoede met één miljard dollar is evenwel nogal bescheiden.

Heller ontkennt dat een tekort aan geschoolde krachten een „near-term bottleneck” voor een verdere economische expansie, i.c. tot het voorlopige streefpercentage van 4 pCt. werkloosheid, zou vormen. Een andere, van Myrdal afwijkende, visie van Heller is dat hij geen aanwijzingen ziet voor een, sinds 1957, toegenomen structurele werkloosheid. Uit een recent O.S.E.O.-rapport⁵⁾ blijkt dat over dit meningsverschil, nl. in hoeverre de werkloosheid moet worden toegerekend aan vraag-, dan wel structurele factoren, geen exact statistisch gefundeerde arbitrage mogelijk is.

Over de veelbesproken automatisering is Heller niet pessimistisch. Hij erkent echter dat de gevolgen voor de arbeidsscholing nog niet geheel kunnen worden overzien. Zo leert de ervaring dat het ontwerpen en installeren van automatische apparatuur hoger geschoolde arbeid eist doch dat voor de bediening een lagere scholing voldoende kan zijn.

M. H.

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 27 mei jl. ²⁾ In „Challenge to Affluence”, Londen 1964, 160 blz., f. 12,20. ³⁾ Daarbij komt nog een „verborgen” werkloosheid van ca. 3 pCt. ⁴⁾ T.a.p., blz. 29. ⁵⁾ „Manpower policy and programmes in the U.S.”, O.E.C.D., Paris 1964. ⁶⁾ „The Annual Report of the Council of Economic Advisers”, 1964.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Iets over de Amerikaanse werkloosheid	511	Is het beleid van de Westduitse regering zo-Europees als het schijnt?, door L. J. M. van den Berk	519
Zal de S.-E.R. standhouden?, door Prof. Dr. J. Pen	512	Poolse problemen, door Mewr. Drs. M. A. E. Blumer-Wiessing	520
Het Speciale Fonds van de Verenigde Naties, door Dr. J. H. Lubbers	513	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	524
Wat is eenvoudig marktonderzoek waard?, door Drs. H. Ferro	517		

Zal de S.-E.R. standhouden?

Het pakket van maatregelen, dat de regering op 1 juni om bericht en raad aan de S.-E.R. heeft gestuurd, zit in politiek opzicht verleidelijk in elkaar. Op de meest dringende knelpunten in ons sociale bestel wordt soelaas geboden: de bejaarden en de weduwen zien hun inkomens met een forse ruk verhoogd tot om en nabij het sociale minimum, de franchise van de loon- en inkomstenbelasting wordt verruimd en de pijnlijke progressie verzacht. Voor de huiseigenaren is er weer een huurverhoging. De lastenverzwaring van de A.O.W.-en A.W.W. wordt op een ingewikkelde manier verdeeld: een stukje komt voor rekening van de schatkist, een heel klein stukje wordt gecompenseerd door een premieverlaging bij invaliditeitswet en werkloosheidswet, één procent komt ten laste van het reële loon en één procent is voor de werkgevers.

Niemand kan zich beklagen, behalve misschien de arbeiders, want loonpolitiek vinden zij de hond in de pot. Maar dat ligt voor de hand na de ronde van 15 pCt.; de arbeiders profiteren trouwens van de belastingverlaging. Bovendien zou men, realistisch doch oneerbiedig, kunnen overwegen dat in het regeringsplan weliswaar geen ruimte lijkt te zijn voor tastbare loonsverhogingen (hoe dat precies zit moet de S.-E.R. nog uitrekenen), maar dat is meer een papieren zaak: lonen worden in Nederland niet meer door dit soort hoog- of laaggestemde papieren bepaald. Zulks gebeurt niet in de S.-E.R. doch elders.

Politiek is het plan ook hierom zo hecht doortimmerd, omdat er geen elementen uit kunnen worden losgewrikt, zonder het geheel aan te tasten. Dit laatste zal wel geen politicus wensen, zelfs de oppositie niet. Er kan dus wat worden gekibbeld over bijv. de lastenverdeling van de A.O.W.-A.W.W.-uitkeringen, maar veel muziek zit daar niet in. Bovendien geeft dit plan de Minister van Financiën en de Staatssecretaris een machtige steun in de rug bij de parlementaire verdediging van de fiscale herzieningen, die nu aan de gang is. Men hoeft niet doorkneed te zijn in de wiskunde van spelen en dreigen om in te zien, dat het miljard uit de brief aan de S.-E.R. een dam opwerpt tegen de stroom van amendementen — waaronder zeer dure — die op de bewindslieden is losgekomen.

Wie in deze soep haren zoekt moet dus wel haast een kniesoor zijn. Doch het loutere feit, dat dit programma er zo aantrekkelijk uitziet moet de econoom argwanend stemmen. De situatie vraagt namelijk niet om prettige maatregelen, maar om een, uiteraard pijnlijke, inflatiebestrijding. Op het punt van de diagnose laat de brief van de regering aan de S.-E.R. niet de minste twijfel bestaan. Zij luidt als volgt: de arbeidsmarkt is even gespannen als een half jaar geleden; het betalingsbalansstekort voor dit jaar wordt geraamd op een miljard; de loonstijging sinds 1 januari belooft 13,4 pCt. (en daar zit de ondernemingsgewijze differentiatie nog niet in); de kosten van levensonderhoud lagen in april 7 pCt. hoger dan in april 1963. Er is ook geen uitzicht op verminderde spanning. Europa infleert allerwegen verder, en wij doen eraan mee.

Terwijl de brief de noodzaak van achterblijvende bestedingen duidelijk aantoonde, en ook al een doelstelling voor 1965 aangeeft — bij een verwachte produktiestij-

ging met 4 pCt. mogen de bestedingen niet meer toenemen dan 2 pCt. — blijft de manier waarop dit moet worden afgedwongen volledig in de mist. De rijksuitgaven zullen geen bijdrage tot de ontspanning leveren; hun toename wordt op 4 pCt. geraamd. De investeringen zullen misschien iets afnemen, zegt de brief, maar in de bouw nemen ze toe, en een te ver gaande daling zou teengegaan moeten worden door de „schorsing der fiscale investeringsfaciliteiten ongedaan te maken” (de negatie van de negatie van de negatie van de negatie — voor wie althans de belasting als een primaire negatie wil zien). De bestedingen van de ouden van dagen zullen ook wel niet achterblijven bij de inkomensgroei. Zullen de winsten worden bekneld? Niet als de inflatoire krachten het blijven winnen. Dan wordt de premieverhoging met 1 pCt. fluks afgewenteld op de prijzen, daarbij de weg volgend van de loonsverhogingen. De gehele bestedingsbeperking zal, in deze redenering, door de loonpolitiek moeten worden geëffectueerd. In feite is de adviesaanvraag aan de S.-E.R. een uitnodiging om deze conclusie te trekken. Voor de Raad is dit geen pretje, maar er zijn, zoals gezegd, argumenten: we hebben een loonexplosie goed te maken en de belastingverlichting geldt ook voor de arbeiders.

Het is nu echter juist deze belastingverlichting die zo moeilijk te rijmen valt met de noden van de huidige situatie. De toelichting op dit voornemen is summier, en dat is in zoverre juist dat deze zaak beter aan het Parlement kan worden uitgelegd dan aan de S.-E.R. — de M.v.T. bij het aangekondigde wetsontwerp vormt daartoe de gelegenheid. Het wordt vast een interessant stuk. De brief aan de S.-E.R. gewaagt van een neutralisering van de progressiefactor, doch heel duidelijk is dat niet. Zou de progressiefactor juist geen goed middel zijn om de inflatie af te remmen? En trouwens, in de periode die ons scheidt van de uiterste datum voor de belastingverlichting — de eerste januari 1967 — kan de progressiefactor, bij een stijging van het nationaal inkomen met 4 pCt., slechts vijfhonderd miljoen opleveren. Dat is de helft van de aangekondigde belastingverlaging. De andere helft vormt een inflatoire injectie — een impuls, in de terminologie van de hoogleraar Witteveen — die er buitengewoon vreemd in valt. Dat wil zeggen: als men de inflatie wil bestrijden; niet als men een prettig pakket wil opbouwen, want in zo'n pakket passen inflatoire maatregelen maar al te goed. Geen betere maatregelen om iedereen te vriend te houden.

Ik durf hier niet te speculeren over de motiveringen, die de M.v.T. te berde zal brengen. Misschien zal men ons wel uitleggen dat de inkomensstijging groter zal zijn dan 4 pCt. per jaar, en de extra-belastingopbrengst dus groter dan de jaarlijkse anderhalf procent; doch dat zou betekenen dat de inflatiebestrijding bij voorbaat als mislukt wordt beschouwd, en eveneens dat men inflatoir gewonnen belastinggeld ten onrechte bestemt voor belastingverlichting. Liever dan in deze sombere speculaties verdiep ik mij nog een ogenblik in de appendix bij de brief aan de S.-E.R., waarin de Raad van de E.E.G. (aanbeveling van 14 april jl.) wijze raad geeft over fiscale zaken: de lid-staten, die de overheidsuitgaven niet bij de groei kunnen doen achterblijven, moeten de be-

Van 15-22 juni a.s. zal te 's-Gravenhage de 12e zitting plaatshebben van de Beheersraad van het Speciale Fonds der Verenigde Naties. Het Speciale Fonds, daterend van 1959, vormt in de reeds jarenlang durende discussies over een eigen kapitaalontwikkelingsfonds van de Verenigde Naties (de „S.U.N.F.E.D.”-gedachte) een tussenoplossing. Het houdt zich uitsluitend bezig met pre-investeringswerkzaamheden. Als zodanig heeft het Speciale Fonds in korte tijd een belangrijke groei doorgemaakt. Met de door het Fonds geëntameerde pre-investeringsprojecten is momenteel een bedrag van bijna \$ 840 mln. gemoeid. De ont-plooiing der Fondswerkzaamheden ging gepaard met vele problemen, voortvloeiend uit het feit, dat het hier een nieuwe vorm van internationale samenwerking betreft. De bestuursvorm van het Fonds is zodanig gekozen, dat de verantwoordelijkheden duidelijk zijn afgebakend. Deze opzet zou moeten worden gehandhaafd, wanneer het Fonds zich in de toekomst zal ontwikkelen tot een instelling met een ruimere taak dan thans het geval is. De hiermede samenhangende vraagstukken werden onlangs nog besproken op de Handels- en Ontwikkelingsconferentie te Genève. President-Directeur van het Speciale Fonds is de heer Paul G. Hoffman, eertijds topfiguur van het Marshall-plan. Nederland heeft zitting in de 24 leden tellende Beheersraad en is een van de grootste contribuanten tot het Fonds.

Het Speciale Fonds van de Verenigde Naties

De gedachte van oprichting van een „Special United Nations Fund for Economic Development” (S.U.N.F.E.D.) is bijna even oud als de organisatie der Verenigde Naties zelf.

De discussie erover begon reeds in 1949, en is nog steeds in gang. De voorstanders, voor het grootste deel minder ontwikkelde landen, worden niet moe te betogen, dat er naast bijv. de „International Bank for Reconstruction and Development” (I.B.R.D.), de „International Finance Corporation” (I.F.C.) en de „International Development Association” (I.D.A.) — alle drie te Washington gevestigd — ruimte is voor een eigen kapitaalontwikkelingsfonds van de Verenigde Naties te New York. De tegenstanders, in hoofdzaak de Verenigde Staten, Engeland en Frankrijk, vrezen daarvan slechts doublures. Tezamen met landen als Denemarken, Noorwegen en Zweden behoort Nederland tot een actieve middengroep, die partijen op constructieve wijze tot elkaar tracht te brengen.

Zo heeft deze groep van bemiddelaars een belangrijke rol gespeeld in de totstandkoming van het Speciale Fonds der Verenigde Naties, tot welks oprichting de Algemene Vergadering in december 1957 het besluit nam. Het speciale Fonds, dat op 1 januari 1959 in werking trad, was bedoeld als compromis: geen grootscheeps opgezet ontwikkelingsfonds, geen rechtstreekse financiering van investeringsprojecten, doch een fonds met in eerste aanleg bescheiden middelen, uitsluitend in te zetten voor pre-investeringswerkzaamheden ten behoeve van minder ontwikkelde landen, zoals het verrichten van onderzoeken naar te exploiteren bodemschatten, het oprichten van opleidingsinstituten, het verrichten van research e.d.

Dit pre-investeringskarakter van het Speciale Fonds werd in de oprichtingsresolutie onderstreept door de vaststelling, dat het Fonds zou zijn „... an expansion of the existing technical assistance and development activities of the United Nations and the Specialized Agen-

(vervolg van blz. 512)

staande belastingen verhogen of nieuwe invoeren. Waarom zou dit E.E.G.-advies eigenlijk aan die brief zijn gehecht? Is dit volgens de methode van de detectiveverhalen, die ergens een kleine ingebouwde aanwijzing moeten bevatten over de dader?

Het is te hopen, dat de S.-E.R. de inflatoire betekenis doorziet van dit samenstel van maatregelen en dat hij, hoewel de adviesaanvraag zijn aandacht probeert te leiden naar de loonpolitiek als het enige overblijvende instrument, zal opmerken dat vooral de gedateerde belastingverlaging niet past in het thans vereiste beleid. Als de Raad wil, kan hij zich gemakkelijk in slaap laten wiegen door sussende argumenten zoals: het is zo erg niet,

want het gaat slechts om 1 pCt. van het nationaal inkomen; de andere landen infleren immers ook; misschien komt er intussen wel enige ontspanning etc. Hij zal dat slaaplied zeker zingen als hij zijn advies door de pressiegroepen zal laten overheersen. Dan raakt de S.-E.R. echter precies in dezelfde positie als de regering. Maar nodig is zulks niet. De S.-E.R. heeft in zijn midden deskundigen die niet, vanuit Eindhoven of elders, kunnen worden herinnerd aan hun politieke instructie. Als zij willen kunnen zij standhouden te midden van de inflatoire golven. Het advies — voor augustus wordt het ingewacht — zal een toetssteen zijn voor deze standvastigheid.

Groningen.

J. PEN.

cies¹⁾. De ervaring, dat compromissen in de praktijk een eigen leven krijgen, is inmiddels ook bij het Speciale Fonds opgedaan. Zoals hieronder nog ter sprake komt, heeft het Fonds — terwijl het debat over de oprichting van een S.U.N.F.E.D., thans „Capital Development Fund” geheten, onverminderd voortgaat — zich een belangrijke eigen plaats weten te verwerven, met vele perspectieven voor verdere uitbouw.

Opzet en werkwijze van het Fonds.

De werkwijze van het Speciale Fonds vormt een interessant voorbeeld van de wijze waarop men in de soms wat ingewikkelde machinerie van de Verenigde Naties tot vruchtbare samenwerking kan komen. Het Fonds voert zelf geen pre-investeringsprojecten uit. Het speelt een actieve rol in de voorbereiding en afwikkeling ervan, doch heeft als hoofdtak de financiering. Als „executing agencies” treden op de Verenigde Naties en de Gespecialiseerde Organisaties. Het totale aantal van 1959 t/m 1963 goedgekeurde Speciale-Fondsprojecten bedroeg 327, waarvan de verantwoordelijkheid voor uitvoering als volgt was verdeeld:

„Food and Agriculture Organisation” (F.A.O.) 128, „U.N. Educational, Scientific and Cultural Organisation” (U.N.E.S.C.O.) 56, V.N. zelf 54, „International Labour Organisation” (I.L.O.) 42, Internationale Bank 16, „International Telecommunication Union” (I.T.U.) 10, „International Civil Aviation Organization” (I.C.A.O.) 8, „World Meteorological Organisation” (W.M.O.) 7, „World Health Organization” (W.H.O.) 4, „International Atomic Energy Agency” 2. Het Speciale Fonds en de uitvoerende Organisaties houden bij opstelling en uitvoering van projecten uiteraard nauw contact met de regeringen der betrokken minder ontwikkelde landen, die in feite de voornaamste zeggenschap hebben bij de beantwoording van de vraag, welke pre-investeringsonderzoekingen zij bij voorkeur uitgevoerd willen zien.

Het Speciale Fonds wordt gevoed uit jaarlijkse vrijwillige bijdragen van lid-staten van de Verenigde Naties en de Gespecialiseerde Organisaties²⁾. In de herfst van ieder jaar heeft te New York een „Pledging Conference” plaats, waarop de contribuerende landen hun bijdragen voor het eerstvolgende kalenderjaar aankondigen. De „pledges” betreffen het Speciale Fonds en het „Expanded Programme of Technical Assistance” (E.P.T.A.). Voor deze twee tezamen heeft de Algemene Vergadering een doelcijfer aan jaarlijkse contributies gesteld van \$ 150 mln. — \$ 100 mln. voor het Speciale Fonds, \$ 50 mln. voor E.P.T.A. — dat echter nog niet is verwerkelijkt.

Voor 1963 zegden de lid-staten aan het Speciale Fonds bijna \$ 71 mln., aan E.P.T.A. rond \$ 50 mln. toe; voor 1964 resp. rond \$ 81 mln. en ruim \$ 50 mln. Het is dus met name bij het Speciale Fonds, dat de nationale bijdragen onder de gestelde maat blijven.

In 1963 zag de ranglijst der belangrijkste contribuanten aan het Speciale Fonds er als volgt uit (in \$ mln.):

1. Verenigde Staten	30	8. India	2,15
2. Engeland	6,25	9. Japan	2
3. Duitsland	5,35	10. Italië	1,35
4. Zweden	5,25	11. Denemarken	1,3
5. Nederland	3,8	12. Frankrijk	1,07
6. Noorwegen	2,8	13. Zwitserland	1,05
7. Canada	2,35	14. U.S.S.R.	1

Voor 1964 is Nederland van de vijfde naar de zesde plaats (onder rond 100 contribuerende landen) opgeschoven als gevolg van een verhoging der Canadese bijdrage tot \$ 4,6 mln. Begin van dit jaar deed Zweden een gooi naar de tweede plaats door een verhoging der jaarlijkse bijdrage tot rond \$ 8 mln. in het uitzicht te stellen.

De Sowjet-Unie, daarin gevolgd door de andere Oost-europese landen, geeft zijn bijdrage grotendeels in nationale valuta, waarvan de niet-inwisselbaarheid de directie van het Fonds voor problemen stelt.

De wijze, waarop het Fonds wordt bestuurd, is illustratief voor de mogelijkheden van internationale organisaties om dankzij een doeltreffende opzet het verwijt van bureaucratie te ontgaan. De Algemene Vergadering heeft er van den beginne af op toegezien, dat ten aanzien van de besteding van de middelen van het Fonds een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen uitvoerende, wetgevende en consultatieve bevoegdheden. De uitvoerende³⁾ bevoegdheid ligt bij de „Managing Director” van het Fonds; een functie, bekleed door de heer Paul G. Hoffman, eertijds een der voormannen van het Marshall-plan. De wetgevende bevoegdheid ligt bij de „Governing Council”, de Beheersraad, waarvan Nederland van de oprichting van het Fonds af lid is. Het is deze Raad, die op uitnodiging van de Nederlandse regering van 15-22 juni a.s. te 's Gravenhage zijn 12e zitting zal houden. De samenstelling van de Raad heeft statuair dit belangrijke aspect, dat het lidmaatschap gelijkelijk over minder en meer ontwikkelde landen verdeeld is; een evenwicht, dat in de Verenigde Naties, waar immers elk lid één stem heeft, in het economisch-financiële vlak voortreffelijke diensten kan bewijzen⁴⁾. De consultatieve bevoegdheid ten slotte ligt bij de „Consultative Board”, die de directie van het Fonds met adviezen ter zijde staat. In deze Board hebben zitting: de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, de voorzitter van de „Technical Assistance Board” (T.A.B.) en de President van de Internationale Bank.

Het is vooral deze afbakening van de consultatieve bevoegdheid, die de opzet van het Speciale Fonds tot een interessant experiment van internationale samenwerking maakt. Een blik op de E.P.T.A.-opzet laat zien, waar het om gaat. Het „Expanded Programme of Technical Assistance” wordt bestuurd door de juist genoemde T.A.B., een lichaam waarin alle Gespecialiseerde Organisaties zitting hebben en waarvan de „Executive Chairman” (de Engelsman David Owen) niet meer bevoegdheden bezit dan gebruikelijk aan een voorzitter toevallen. In de T.A.B. spreken de Gespecialiseerde Or-

¹⁾ Vgl. „How United Nations decisions are made” door John G. Hadwen en Johan Kaufmann, Chapter V; A. W. Sijthoff, Leiden 1962.

²⁾ Een belangrijke twee-deling, o.a. aangezien de Bondsrepubliek Duitsland geen lid is van de Verenigde Naties doch wel van de meeste Gespecialiseerde Organisaties.

³⁾ Voor het Fonds als zodanig; wel te onderscheiden van de uitvoerende taak van de Gespecialiseerde Organisaties t.a.v. de Fondsprojecten.

⁴⁾ Behalve Nederland zijn de volgende 23 landen lid van de Beheersraad: *minder ontwikkelde landen*: Brazilië, Argentinië, Uruguay, Mexico, Indonesië, Philippijnen, India, Nepal, Ghana, Senegal, Tunesië, Polen; *meer ontwikkelde landen*: Engeland, Frankrijk, Duitsland, Italië, Denemarken, Noorwegen, Zweden, Canada, Japan, Verenigde Staten, Sowjet-Unie. Uit deze opsomming komt tevens een indeling in geografische groepen naar voren.

organisaties op beleidsniveau een duchtig woordje mee; eenstemmigheid over prioriteiten is daardoor niet altijd gemakkelijk te bereiken⁵⁾. Daarnaast is de positie van de „Managing Director” van het Fonds veel duidelijker afgebakend dan die van de T.A.B.-voorzitter; de beleidsverantwoordelijkheid berust bij hem, en niet tevens bij de Gespecialiseerde Organisaties. Het is van belang, dit aspect in het oog te houden, nu er in kringen van de Verenigde Naties gesproken wordt over een mogelijke fusie tussen het Speciale Fonds en E.P.T.A. Het punt is tevens interessant, omdat de Sowjetrussische vertegenwoordigers in de Beheersraad steeds weer betogen, dat de beleidsbevoegdheden van de heer Hoffman te ver gaan; dat de Raad slechts een „rubber stamping”-functie heeft; dat het evenwicht moet worden hersteld door de bevoegdheden van de Raad te vergroten. Succes heeft de Sowjet-Unie met dit betoog tot nu toe niet geboekt. De meerderheid der Raadsleden is van mening, dat het Speciale Fonds in snel tempo is uitgegroeid tot een der meest doeltreffende leden van de familie der Verenigde Naties.

Groei en groeiproblemen.

Van deze snelle ontplooiing legt het hogergenoemde aantal van 327 projecten getuigenis af. Met deze projecten, gespreid over rond 90 minder ontwikkelde landen, was een totaal bedrag van ruim \$ 670 mln. gemoeid. Bijna de helft hiervan werd gedekt door het Speciale Fonds en ruim de helft door „counterpart contributions” van de ontvangende regeringen. Het gezonde beginsel, dat bij internationale hulpverlening het ontvangende land ook eigen kracht moet inspannen, wordt bij het Speciale Fonds dus ten volle toegepast. De uitgaven, gedaan in verband met afwerking van projecten, stegen van bijna \$ 20 mln. in 1959/60 tot ruim \$ 74 mln. in 1963

Waren eind 1960 nog slechts 100 internationale deskundigen uitgezonden in het kader van uitvoering van projecten, hun aantal was eind 1963 tot 1.300 gestegen. De voltooiing van het eerste project viel in 1960 — een onderzoek naar energiebronnen in Argentinië. Het voltooiingscijfer is thans 24 projecten per 31 maar jl. met een raming van 36 in 1964 en 37 in 1965. Het nut van de Fondswerkzaamheden wordt geïllustreerd door het feit, dat — zoals de heer Hoffman aan de vorige Raadszitting in januari jl. rapporteerde — 8 voltooide projecten, die in totaal \$ 3,5 mln. aan „pre-investeringsmiddelen” hadden gevegd, reeds \$ 434 mln. aan kapitaal-investeringen hebben aangetrokken.

In zijn zitting van januari jl. voegde de Raad 48 nieuwe projecten aan de reeds goedgekeurde 327 toe. Het totale programma werd daarmee op bijna \$ 840 mln. gebracht. Van de 48 nieuwe projecten hadden er 14 betrekking op onderzoek van natuurlijke rijkdommen en industrialisatiemogelijkheden, 20 op bevordering van onderwijs en technische opleiding, 12 op toegepaste research en 2 op planning van economische ontwikkeling. Een interessant onderdeel van de door het Speciale Fonds gefinancierde werkzaamheden vormen de regionale projecten, waarvan er thans 17 in uitvoering

zijn (begrepen in het totaal van 327 plus 48). Als voorbeeld worde het „African Institute for Economic Development and Planning” te Dakar genoemd; een project voor vijf jaar, waaraan het Speciale Fonds \$ 3,5 mln. bijdraagt. Na het „Latin American Institute for Economic and Social Planning” te Santiago de Chile en het „Asian Institute of Economic Development” te Bangkok, beide eveneens gedeeltelijk uit het Speciale Fonds gefinancierd, vormt het Afrikaanse Instituut het derde in een bepaald nuttige reeks.

Groei gaat gepaard met problemen. Bij het Speciale Fonds bestaan zij uit vertragende elementen, die een snellere ontplooiing der werkzaamheden belemmeren. Over het algemeen is nog veel tijd gemoeid met het op gang brengen en uitvoeren van projecten nadat de Beheersraad ze heeft goedgekeurd. Tijdverlies is begrijpelijk, aangezien het Fonds nog jong is en naar functionering afhankelijk van goed samenspel tussen verschillende instanties. Het is echter een feit — zoals de hoger weergegeven cijfers laten zien — dat het aantal voltooide projecten nog niet erg groot is. Ook liggen in verhouding tot de beschikbare middelen en de aangegane verplichtingen de uitgaven nog betrekkelijk laag. De Beheersraad heeft zich dan ook reeds verschillende malen beziggehouden met de vraag, of de werkzaamheden van het Fonds in hun opeenvolgende fasen kunnen worden versneld, zonder de kwaliteit van het geleverde geweld aan te doen. De directie van het Fonds, de Gespecialiseerde Organisaties en de regeringen der betrokken ontwikkelingslanden zijn zich van de noodzaak van efficiency bewust; verbetering is hier en daar reeds merkbaar. Een voortdurend toezicht op een doeltreffend beloop van deze betrekkelijk nieuwe vorm van internationale samenwerking blijft echter een der belangrijkste taken van de Raad.

In dit verband heeft de Raad, gezien het achterblijven van de bestedingen bij de beschikbare middelen van het Fonds, bijzondere aandacht besteed aan de relatief hoge kassaldi van het Speciale Fonds⁶⁾. Het spreekt vanzelf, dat in een organisatie als de Verenigde Naties, die in het algemeen financiële moeilijkheden ondervindt, de aanwezigheid van een fonds met een belangrijk bedrag aan kasmiddelen de aandacht trekt. Daarom zij onmiddellijk vastgesteld, dat de aanwezigheid van relatief omvangrijke liquide middelen in een Fonds, dat pas in 1959 in werking trad en dat projecten met meerjarige looptijd financiert, op zich zelf geen verwondering behoeft te wekken. De bedoelde middelen zijn bovendien vrijwel geheel voor de uitvoering van de door de Raad goedgekeurde 375 projecten geëncmitteerd. Desondanks heeft de Raad zich terecht gebogen over de vraag, of van de voor het Fonds beschikbare middelen wel het maximale gebruik wordt gemaakt.

Als gevolg van dit overleg zijn de spelregels van het financiële beleid enkele malen herzien. Oorspronkelijk gold het beginsel, dat het bedrag van telkenmale door de Raad goedgekeurde projecten niet mocht uitgaan boven de in het Fonds aanwezige middelen. De ervaring wees echter uit, dat de mogelijkheden tot een zo volledige mogelijk gebruik van het Fonds aldus enigszins

⁵⁾ Een vaststelling, die noch aan het werk, door de heer Owen als „executive” chairman” van de T.A.B. reeds verricht, noch aan het werk van de Gespecialiseerde Organisaties als zodanig iets afdoet.

⁶⁾ Deze saldi bewegen zich momenteel tussen \$ 150 mln. en \$ 200 mln. en vertonen voorshands nog een opwaartse tendentie.

werden ingeperkt. Met inkomsten, bepaald door jaarlijks binnenvloeiende contributies, en uitgaven, bepaald door het tempo van afwikkeling van zonder uitzondering meerjarige projecten, kan de leiding van het Speciale Fonds, op voorwaarde van voortgaande (en liefst stijgende) nationale bijdragen, zich zonder bezwaar wat meer armslag in de goedkeuring van projecten veroorloven. Momenteel geldt derhalve als beginsel de stelregel, dat de heer Hoffman bij het voorleggen van projecten aan de Beheersraad ter goedkeuring niet strikt aan de beschikbare geldmiddelen gebonden is, op voorwaarde dat hij zich ervan heeft vergewist, dat in de volgende fase, hij ondertekenen van de plannen tot uitvoering, voldoende geldmiddelen ter dekking beschikbaar zullen zijn. De nieuwe spelregels worden als een experiment beschouwd; de Raad zal het financiële beleid begin 1965 opnieuw in beschouwing nemen in het licht van de dan opgedane ervaringen. In zijn benadering van deze en dergelijke financiële problemen is de Beheersraad — met volledige instemming van de heer Hoffman — bij meerderheid behept met een gezonde mate van financieel conservatisme.

Een belangrijk aspect in dit zelfde verband is het tijdelijk karakter van de hoge kassaldi; een punt waarop van Nederlandse zijde in de Raad bij herhaling is geweest. Het feit, dat nationale contributies onmiddellijk na de inwerkingtreding van het Speciale Fonds begonnen binnen te vloeien, in combinatie met het feit, dat de uitvoering van (meerjarige) projecten een aanloopperiode moest doormaken, leidde onvermijdelijk tot stijgende kassaldi.

De jaarlijks stijgende omvang der nationale bijdragen, met daartegenover tal van vertragende elementen in de uitvoering van projecten, geeft aan het verschijnsel een extra accent. In deze constellatie zullen de kassaldi vermoedelijk nog enkele jaren blijven stijgen. Tegelijk is er echter een versnelling in de werkzaamheden van het Fonds waar te nemen, een na de aanloopperiode logisch verwachte acceleratie, die op den duur het uitgavenpeil van het Fonds snel omhoog zal brengen. Over enkele jaren kunnen aldus de uitgaven zeer wel uitgaan boven de jaarlijks binnenkomende middelen; de kassaldi zullen dan gaan dalen. Is de initiële golfbeweging achter de rug, dan lijkt een tendentie tot gelijkheid van inkomsten en uitgaven, gepaard gaande met stabilisatie in de kassaldi (die dan als werkkapitaal kunnen worden beschouwd) in de lijn der verwachtingen.

Onderstreping van het — bij een doeltreffend en vaardig Fondsbeleid — tijdelijke karakter van de thans nog hoge kassaldi is vooral dáárom van belang, omdat bij een aantal leden der Verenigde Naties de neiging is waar te nemen om van de aanwezigheid van deze saldi gebruik te maken voor andere dan pre-investeringswerkzaamheden. In de Beheersraad heeft de Sowjet-Unie steeds gepleit voor een heroriëntering dezer werkzaamheden in de richting van eigenlijk gezegde investeringen. Polen heeft reeds enkele malen betoogd, dat het Speciale Fonds de jaarlijks binnenkomende contributies ten onrechte in de vorm van kassaldi accumuleert, en dat een geheel andere begrotingspolitiek moet worden gevolgd, ten doel hebbende deze contributies ook jaarlijks tot besteding te brengen. Van de zijde van enkele minder ontwikkelde landen viel reeds te beluisteren, dat de relatief hoge kassaldi in feite het begin vormen van S.U.N.F.E.D.

Perspectieven.

Dit vraagstuk van een eventuele transformatie van het Speciale Fonds in een „Capital Development Fund” was ook reeds onderwerp van discussie tijdens de lopende Handels- en Ontwikkelingsconferentie van de Verenigde Naties te Genève. Het onderwerp zal de geesten in de Verenigde Naties nog geruime tijd bezig houden. Intussen lijkt er voor het Speciale Fonds alle aanleiding te bestaan om zich voorshands op de pre-investeringsstaak te blijven concentreren. Het doelcijfer van \$ 100 mln. per jaar aan nationale bijdragen is immers nog niet bereikt. De behoeften van de minder ontwikkelde landen aan pre-investeringsadviezen zijn groot; omvangrijker dan uit momenteel beschikbare en verwachte middelen te financieren. Investerings eisen trouwens altijd werkzaamheden van voorbereidende en verkennende aard. Zou men dus de middelen van het Speciale Fonds rechtstreeks voor investeringen inzetten, dan zou de behoefte aan pre-investeringen niet verdwijnen; de noodzaak tot financiering daarvan zou ten hoogste worden verplaatst.

Het Fonds kan binnen de perken van het bestaande mandaat voortgaan met in de familie der Verenigde Naties en daarbuiten een steeds belangrijker plaats in te nemen. Het aantal en de variëteit der projecten zijn nog aanmerkelijk uit te breiden. Wanneer pre-investeringsprojecten zijn voltooid, kan het Fonds een belangrijke rol vervullen bij het vinden van „follow-up”-investeringsmiddelen. Deze functie van katalysator, van brug tussen kapitaalvragers en -aanbieders, biedt interessante vooruitzichten aan het Speciale Fonds zonder dat aanvullende gelden voor het Fonds zelve benodigd zijn. Hetzelfde geldt voor vormen van „associatie” van hulpverlening uit het Fonds met die uit andere bron, zoals het Europese Ontwikkelingsfonds. Eind 1963 profiteerden reeds rond 40 minder ontwikkelde landen van een dergelijke „geassocieerde” hulpverlening uit het Speciale Fonds in samenwerking met 27 andere bronnen, en ook deze nuttige vorm van internationale samenwerking is binnen het bestaande mandaat van het Speciale Fonds voor uitbreiding vatbaar.

Voordat het Fonds een omvang en een werkingsfeer zal hebben bereikt, die een uitbouw tot het verrichten van investeringen kunnen rechtvaardigen, moet trouwens nog een belangrijke hindernis worden genomen. Er staat, zoals eerder reeds vermeld, een beslissing te wachten over het al of niet aangaan van een fusie van het Speciale Fonds met het „Expanded Programme of Technical Assistance”. In de Verenigde Naties zijn de meningen over de wenselijkheid van een dergelijke fusie nog verdeeld. Er begint zich een meerderheid van voorstanders af te tekenen. Ook de heer Hoffman is voorstander, op het motief, dat de „overhead costs” van een gecombineerd programma relatief lager zullen liggen dan die van de twee afzonderlijke programma's tezamen, terwijl zijn overweging voorts is, dat het Amerikaanse Congress een grotere geneigdheid tot bijdrageverhoging aan programma's van de Verenigde Naties zal tonen wanneer duplicaties daaruit zoveel mogelijk worden geëlimineerd. Bij Latijnsamerikaanse landen daarentegen bestaat voor een fusie weinig enthousiasme, terwijl de Sowjet-Unie en Polen hun instemming afhankelijk hebben gemaakt van een reeks voorwaarden, welke inwilliging zou neerkomen op een capitulatie voor wat duidelijk een minderheidsopinie is.

Wat is eenvoudig marktonderzoek waard?

Een studie betreffende 14.409 vraaggesprekken over merken

Inleiding.

Ruim drie jaar geleden werd een eenvoudig onderzoek begonnen met het doel een inzicht te verkrijgen in de merkenkennis en het merkgebruik — en eventuele veranderingen daarin — van de inwoners tussen 20 en 65 jaar uit de Randstad Holland. Daartoe werd en wordt iedere twee maanden een (nieuwe) willekeurige stukproef van ca. 350 respondenten getrokken.

Deze Tweemaandelijke Merken Index (T.M.I.) is tot op heden met succes uitgevoerd. De bezitters van een merk zien de T.M.I. als een commercieel hulpmiddel op wetenschappelijke basis. Zij beschouwen de uitkomsten van de T.M.I. niet zozeer als numerieke waarden van gegeven procenten, maar wel als indicaties van mogelijke verschuivingen in de onderlinge verhoudingen der merken.

De studie — een analyse van de cijfers van de afgelopen drie jaar — werd begonnen uit wetenschappelijke nieuwsgierigheid. Het onderzoek is geheel volgens „het boekje” opgezet en zo precies mogelijk uitgevoerd. De resultaten volgen hieronder.

Werkwijze.

Bij de opzet van de T.M.I. werd gestreefd naar eenvoud, zowel t.a.v. de vraagstelling als t.a.v. de uitvoering, zodat ook beginnende enquêteurs er goed mee zouden kunnen werken. De vraagstelling is steeds dezelfde; alleen de merken kunnen wisselen. De vragen luiden:

1. Noemt u eens alle merken die u kent voor..... (op de plaats van de stippeltjes staat bijv.: sigaretten, cosmetica, haarden, wasmiddelen).

2. Welke van de merken, die u net noemde, gebruikt u?

3. Voor welk produkt is dit merk? Deze vraag wordt gesteld tijdens het tonen van een zgn. „merkenkaart”, waarop een aantal woord- en beeldmerken staan (o.a. van artikelen bij vraag 1 genoemd).

(vervolg van blz. 516)

De fusiekwestie belooft een der interessantste onderwerpen op de agenda van de Haagse zitting van de Beheersraad te worden. De beslissing is overigens niet aan de Beheersraad, aangezien de materie ten principale zal worden besproken tijdens de 37e zitting van de Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties, juli-augustus a.s. te Genève, en vervolgens voor besluitvorming wordt voorgelegd aan de eerstkomende XIX-e Algemene Vergadering. Mocht het tot een fusie tussen E.P.T.A. en het Speciale Fonds komen, dan zal het succes daarvan naar de mening van schrijver dezes in belangrijke mate worden bepaald door de vraag, of men het duidelijke onderscheid tussen uitvoerende, wetgevendende en consultatieve bevoegdheden zal weten te handhaven. Het is deze afbakening van verantwoordelijkheden, die het Speciale Fonds tot nu toe volgens beginselen van zakelijkheid heeft doen functioneren; een les voor de toekomst van de Verenigde Naties zelf.

New York.

J. H. L.

4. Ten einde te kunnen beoordelen of de steekproef goed in overeenstemming is met het universum, en om de rapportering over welstands- en leeftijdsgroepen mogelijk te maken, wordt de respondenten gevraagd naar:

- leeftijd;
- maatschappelijke staat;
- aantal kinderen thuis;
- beroep (uitvoerig, met precieze aanduiding van functie of rang);
- werkzaamheid: zelfstandig of in loondienst;
- abbonnement op dagblad;
- abbonnement op damesblad (voor vrouwen);
- abbonnement op opinieblad (voor mannen).

Het gesprek vindt op straat plaats en duurt ten hoogste vijf minuten. Weigeringen komen sporadisch voor. De uitkomsten van de T.M.I.-metingen hebben bij een betrouwbaarheid $P = 95$ pCt. ¹⁾ een globale nauwkeurigheid van 6 pCt. ²⁾

Het meetbereik.

Ten aanzien van de metingen op korte termijn geldt, dat zij efficiënt en snel zijn. Door de eenvoud van de meting en de kleine steekproef is er weinig tijd van voorbereiding nodig. Bovendien kunnen alle gesprekken in een à twee dagen worden uitgevoerd. We hebben hier een echte puntmeting.

Als toepassingsgebieden van deze merkenindex zou men kunnen noemen:

- het ontwerpen van een globaal beeld van de markt (oriënterend onderzoek);
- het controleren van de veranderingen in kennis, gebruik en herkenning door eigen reclame-acties, die enkele maanden duren;
- het controleren van dezelfde veranderingen ten gevolge van concurrerende acties;
- toetsing van nieuwe merken (speciaal de merkenherkenning) op associatieve verbindingen met reeds bestaande merken.

Bij deze toepassingsmogelijkheden mogen wij echter nooit vergeten dat niet de numerieke waarden van de gegeven procenten het belangrijkste zijn, maar de onderlinge verhoudingen en eventuele veranderingen daarin.

Betrouwbaarheid van de merkenkennis.

Bij de merkenkennis worden de respondenten getoetst op hun kennis van bijv. sigaretten-, cosmetica-, haarden-, wasmiddelenmerken (zie vraag 1). Om een oordeel over de betrouwbaarheid van de merkenkennis te kunnen vellen, worden enige T.M.I.-uitkomsten vergeleken met de overeenkomstige resultaten van een groot, gecontroleerd markt-onderzoek.

¹⁾ Betrouwbaarheid $P = 95$ pCt. wil zeggen: als hetzelfde onderzoek 100 keer wordt overgedaan dan zal 95 maal de uitkomst binnen de aangegeven nauwkeurigheid liggen; slechts 5 maal is de uitkomst „fout”.

²⁾ Nauwkeurigheid 6 pCt. wil zeggen: als een uitkomst wordt opgegeven van 40 pCt. respondenten die het merk A kent, dan kan dit in werkelijkheid liggen tussen $40 - 6 = 34$ pCt. en $40 + 6 = 46$ pCt.

TABEL 1.

Vergelijking van de resultaten verkregen uit T.M.I. en compleet marktonderzoek

Cosmetica kennis van merken	in pCt. van het aantal respondenten	
	T.M.I. aug. 1962	compleet onderzoek juli 1962
Merk A	30	38
Merk B	23	26
Merk C	17	18
Merk D	17	17
Merk E	15	16
gemiddelde nauwkeurigheid (P = 95 pCt.)	4,0 pCt.	5,5 pCt.

Uit deze getallen blijkt dat er tussen de uitkomsten van T.M.I. en compleet onderzoek grote overeenstemming is. Zoals te verwachten tendeert het complete onderzoek naar iets hogere getallen; de afwijkingen blijven echter geheel binnen de nauwkeurigheidsmarges. Deze mate van overeenstemming vinden we ook bij andere artikelen.

Betrouwbaarheid van het gebruik van merken.

Bij het gebruik van merken kunnen we uiteraard de respondenten niet op de juistheid van hun antwoorden controleren (zie vraag 2). Dit opent een mogelijkheid tot vertekening. Toch is in de metingen — voor zover men heeft kunnen nagaan — deze tendentie nooit hinderlijk geworden.

Ter beoordeling van de betrouwbaarheid van het gebruik van merken worden hier dezelfde metingen gebruikt als bij tabel 1.

TABEL 2.

Vergelijking van de resultaten verkregen uit T.M.I. en compleet marktonderzoek

gebruik van cosmetica	in pCt. van het aantal respondenten	
	T.M.I. aug. 1962	compleet onderzoek juli 1962
Merk A	14	17
Merk B	9	13
Merk C	5	11
gemiddelde nauwkeurigheid (P = 95 pCt.)	3,0 pCt.	4,5 pCt.

Voor een snelle oriëntering zijn deze uitkomsten alleszins bruikbaar. Overeenkomstige resultaten zien we ook bij andere producten.

Betrouwbaarheid van de merkenherkenning.

Door het tonen van een woord- of beeldmerk wordt de herkenning van een merk gemeten (zie vraag 3). Ten einde na te gaan of de respondent niet zo maar iets zegt of door de enquêteur beïnvloed is, wordt er in een T.M.I.-enquête onder andere ook een gefingeerd merk gebruikt.

In de meting van augustus 1962 kwam het merk Veribest voor. De enquêteurs was medegedeeld dat het een merk voor schoensmeer was. Van de respondenten herkende 93 pCt. het merk niet, 3 pCt. raadde en 4 pCt. maakte associaties met bestaande merken. Slechts 1 respondent van de ca. 350 respondenten gaf schoensmeer ten antwoord. Toeval of beïnvloeding?

Betrouwbaarheid van de steekproeven.

De betrouwbaarheid van een onderzoek kan meestal het beste beoordeeld worden op de overeenstemming van steekproef met universum (zie vraag 4). Voor het commercieel gebruik is een vergelijking met een ander onderzoek waarschijnlijk veel overtuigender dan een statistische ana-

lyse van de steekproef. Toch is dit laatste doorslaggevend. Zo moet een meting een zekere stabiliteit vertonen. Hieronder verstaan we de mate waarin een uitkomst wordt gereproduceerd. Voor één kenmerk zullen we deze stabiliteit nagaan.

Het percentage arbeiders³⁾ in het totaal van 16 T.M.I.-metingen was 73,5. Wil de meting nu stabiel zijn dan mogen de individuele metingen niet meer dan 4,5 pCt. (theoretische nauwkeurigheid⁴⁾) van 73,5 pCt. afwijken. Van de 16 metingen was er één die een grotere afwijking (5,5 pCt.) dan de theoretische nauwkeurigheid vertoonde. Ook voor andere kenmerken komt een dergelijke uitschieter wel voor. Over het algemeen kunnen we echter wel zeggen dat de meting goed reproduceert. Vergelijken we het percentage arbeiders van 73,5 uit de T.M.I.-metingen met het universum⁵⁾, dan zien we dat het universum uit 75,3 pCt. arbeiders bestaat.

TABEL 3.

Vergelijking van de uitkomsten voor verschillende kenmerken

(betreft mannen; gemiddelde van 16 steekproeven; totale omvang 5.537 gesprekken)

kenmerk	steekproef	universum	afwijking	theoretische nauwkeurigheid a)
(in procenten)				
milieu: arbeiders	73,5	75,3	- 1,8	1,2
overigen				
werkzaamheid: loondienst	84,4	84,3	+ 0,1	1,0
overigen				
leeftijd: 20-45 jaar	58,9	59,4	- 0,5	1,3
45-65 jaar				
staat: gehuwd	74,4	76,2	- 1,8	1,2
overigen				
kinderen: met kinderen	55,9	52,3	+ 3,6	1,3
zonder kinderen				

a) P = 95 pCt.

De individuele T.M.I.-afwijkingen ten opzichte van het universum blijken op één na binnen de tolerantiegrenzen van de theoretische nauwkeurigheid te liggen.

Conclusie.

Voor een snelle en efficiënte oriëntering betreffende kennis en gebruik van merken — globale schets van een commerciële toestand — zijn de uitkomsten van de T.M.I.-enquêtes alleszins aanvaardbaar en bruikbaar. De uitkomsten van de T.M.I.-metingen zijn namelijk, binnen de statistische toleranties, in overeenstemming met de resultaten van een compleet marktonderzoek. Een T.M.I.-meting is derhalve in bepaalde gevallen in staat een compleet marktonderzoek te vervangen.

De wijze waarop de merkenherkenning wordt toegepast, blijkt betrouwbaar te zijn. Dit wordt door zgn. pseudo-merken gemeten. Voor elke T.M.I.-enquête afzonderlijk is er een goede overeenstemming tussen steekproef en universum. Het totaal van alle T.M.I.-metingen komt overeen met de samenstelling van het universum.

Amsterdam.

Drs. H. FERRO.

³⁾ Voor deze metingen zijn dat geschoolde arbeiders, lager personeel en kleine zelfstandigen.

⁴⁾ Deze theoretische nauwkeurigheid is uitgerekend voor een gemiddelde steekproefgrootte van 346, bij 75 pCt. arbeiders (P = 95 pCt.).

⁵⁾ Aantal mannen tussen 20 en 65 jaar in de 4 grote steden van de Randstad Holland.

Is het beleid van de Westduitse regering zo Europees als het schijnt?

Onder de kop: „Erhard blijft vermanen”, bracht de grootste krant van West-Berlijn, „Die Morgenpost”, enkele dagen geleden een uitvoerige bijdrage van haar correspondent in München, waarin de Duitse lezer kond werd gedaan, dat het buitenland er nu eindelijk mee op moet houden meer uit te geven dan het verdient. Gebeurt dit niet, dan zal de Bondsrepubliek het hoofd moeten bieden aan een inflatoire ontwikkeling, waarmede prijsstijgingen en loonsverhogingen gepaard zullen gaan. Zoals de correspondent van „Die Morgenpost” reeds in de kop van zijn artikel tot uitdrukking bracht, vormt dit geluid niets nieuws. Bondskanselier Erhard hamert er reeds lang op, dat de partners van de Bondsrepubliek in de E.E.G. een evenwichtiger handelspolitiek moeten voeren en hun openbare uitgaven dienen te beperken. Volgens hem is de Bondsrepubliek de enige stabiliserende factor in de economische gemeenschap van West-Europa, maar deze wordt ernstig bedreigd door inflatoire ontwikkelingen in het buitenland. Het begrip „geïmporteerde inflatie” is een gevleugeld woord geworden. Bij de Westduitse openbare mening heeft de overtuiging post gevat, dat het buitenland een onverantwoord economisch beleid voert. Dit heeft de Bondskanselier nogmaals bevestigd op de jaarbeurs van het ambacht in München, waar hij aan de partners in de E.E.G. van de Bondsrepubliek het appel richtte zich sterker voor hun economische stabiliteit in te spannen. Het woord „maathouden” zou voor hen veel noodzakelijker zijn dan voor de Bondsrepubliek.

Gaat men af op de omvangrijke verklaringen van de Bondsregering in Genève, Washington en Brussel, dan streeft zij in het bijzonder naar een evenwichtige ontwikkeling van de handelsbetrekkingen met West-Europa. Maar de vraag is zeer zeker niet meer misplaatst, wat de Bondsrepubliek in dit verband nu concreet doet. Nuchtere feiten zeggen, dat West-Duitsland in het afgelopen jaar een uitvoerschot van 6 mrd. mark bereikte. Gedurende de eerste vier maanden van dit jaar steeg de Westduitse uitvoer in vergelijking met de overeenkomstige periode van 1963 van 17,8 tot 21,2 mrd. mark. Dat betekent een toename van 19,5 pCt. De uitvoer naar Oost-Europa nam zelfs met 35 pCt. toe. De invoer steeg daarentegen slechts met 9,2 pCt. en bereikte een waarde van 18,1 mrd. mark. Alleen al in de maand april overtrof de Westduitse uitvoer de invoer met 767 mln. mark. De ontwikkeling van het vorig jaar ten gunste van de Duitse uitvoer heeft zich nog versterkt. Officieel betreurt de Westduitse regering een dergelijke gang van zaken. Enorme bedragen vloeien het land binnen, die een prijsstijgende invloed uitoefenen. De vakbeweging begint zich te roeren en kwalificeert de oproepen van de Bondskanselier om maat te houden als „gezwets”. Ze wil daden zien. In vele opzichten schijnt zij gelijk te hebben. In het afgelopen jaar vergrootte de Bondsrepubliek zijn uitvoer naar Nederland bijv. met 840 mln. mark. De Nederlandse export daarheen steeg slechts met 660 mln.

mark. Nederland is na de Verenigde Staten en Frankrijk echter de belangrijkste klant van de Bondsrepubliek. Hetzelfde beeld vertonen de handelsbetrekkingen tussen België/Luxemburg en West-Duitsland, die zich overigens gunstig ontwikkelden.

De regering van de Bondsrepubliek heeft een voortijdige verlaging van de invoertarieven wat de E.E.G. betreft voorgesteld. In de praktijk behoudt zij zich echter het recht voor de invoeren stop te zetten. Dit is reeds in het afgelopen jaar gebleken, toen de grenzen voor aardappelen, sla en augurken tijdelijk werden gesloten. Zij streeft tevens naar een uitbreiding van de agrarische importen uit het Oosten. Gedeeltelijk, bijv. ten opzichte van Hongarije, heeft zij dit streven al gerealiseerd. De importen uit Hongarije namen in het afgelopen jaar met 18,5 pCt. toe. Wat Bulgarije betreft stegen zij met 9,2 pCt. Momenteel worden met Roemenië onderhandelingen gevoerd om het handelsverkeer uit te breiden. De Roemenen komen met eieren, pluimvee, tomaten en groente op de Duitse markt, maar de E.E.G.-partners van de Bondsrepubliek worden in dit opzicht hinderpalen in de weg gelegd. Iedere huisvrouw kan bovendien vaststellen, dat het Oosteuropese produkt altijd nog iets, soms zelfs veel, goedkoper is dan het produkt uit de E.E.G., alhoewel dit logisch nauwelijks te verklaren is. Hier komt nog bij, dat de Bondsregering jaarlijks miljarden uitgeeft om de export te bevorderen. Dat geldt niet alleen voor de industrie — bijv. de scheepsbouw —, maar ook voor de landbouw. In Londen, Washington en andere grote steden werden centra ingericht om de uitvoer van Duitse landbouwvoortbrengselen te bevorderen. Over de hele linie is de Bondsrepubliek in het offensief. De door haar voorgestelde verlaging van de invoertarieven speelt daartegenover een geringe rol. Ten eerste vormen zij slechts een onderdeel van de verlagingen, die de zgn. Kennedyronde op het oog heeft, en ten tweede ligt het in de bedoeling zóveel uitzonderingen op te nemen, dat men de doelmatigheid wettelijk in twijfel mag trekken. De Westduitse textielindustrie bijv. wenst reeds een uitzonderingspositie, alhoewel de Westduitse textieluitvoer in het afgelopen jaar veel sterker toenam dan de textielinvoer en ook dit jaar een soortgelijke ontwikkeling zal vertonen.

Men mag uit het bovenstaande concluderen, dat de Bondsrepubliek geen bijdrage tot stabilisatie in de E.E.G. kan leveren, wanneer zij telkens opnieuw oproepen tot matiging wereldkundig maakt, maar wel indien zij bereid is haar grenzen ruimer open te stellen voor die landen, welke in de E.E.G. haar partners zijn. Men kan begrip hebben voor het streven van de Bondsregering om politieke redenen haar handelsbetrekkingen met het Oosten te versterken. Zij mag daarbij echter niet degenen verwaarlozen, die op de Westduitse exportlijst mede bovenaan staan. Zij genieten, vooral wanneer men een consequente E.E.G.-politiek wil voeren, in elk geval voorrang.

Berlijn.

L. J. M. VAN DEN BERK.

(I. M.)

N.V. SLAVENBURG'S BANK

Schrijfster van onderstaand artikel heeft in het na-jaar van 1963, toen zij op aanbeveling van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (culturele uitwisseling) twee maanden voor studietoel-einden de gast was van de Warschause universiteit, een aantal gegevens over de Poolse economie verzameld. Met behulp hiervan heeft zij een globaal overzicht samengesteld van de na-oorlogse economische ontwik-keling van Polen. In het artikel wordt o.a. ingegaan op de betekenis van de landbouw voor de Poolse economie en op fouten en tegenslagen tijdens het eerste vijfjaren-plan (1956-1960) en het lopende tweede vijfjarenplan (1961-1965).

Poolse problemen

Polen onderscheidt zich van de overige Oosteuropese planeconomieën door de omstandigheid, dat de landbouw in hoofdzaak — in 1962 voor 88,7 pCt. van de totale produk-tie — door particuliere bedrijven wordt uitgeoefend¹⁾. Het aantal boerenbedrijven bedroeg in 1960 3.584.100. Hiervan beschikte een derde over 2-5 ha, een kwart over 5-10 ha, een tiende over 10-20 ha en 1 pCt. over meer dan 20 ha. De rest is kleiner dan 2 ha en is meegeteld, omdat de norm hier is het in eigendom hebben van cultuurgrond in verband met de grondbelasting.

De beroepsbevolking omvatte 13,7 mln. personen in 1960 (de totale bevolking 29,7 mln.; eind 1962 30,5 mln.). Van deze beroepsbevolking had in 1960 52,2 pCt. een hoofdberoep buiten de landbouw, waarvan iets minder dan een tiende (4,7 pCt. van het totaal) daarnaast in de landbouw actief was. Van de rest met hoofdberoep in de landbouw had 2,3 pCt. (1,1 pCt. van het totaal) een neven-baan buiten de landbouw.

Specialisatie is er vrijwel niet in de landbouw: alle be-drijven zijn gemengd en slechts een derde van de productie komt ter beschikking voor verkoop. Bijna de helft van de totale voortbrenging wordt productief voor veeteelt en akkerbouw opgebruikt; ongeveer 20 pCt. consumeert de plattelandsbevolking buiten de markt om²⁾.

Voor graan, aardappelen en vlees valt de verkoop in vier delen uiteen: de verplichte levering, de contractuele aankoop door de staat, de staatsaankopen op de vrije markt en de versplinterde vrije markt. Meestal is daar-door ook sprake van vier prijzen. De verplichte verkoop geschiedt tegen de laagste prijs, doch dit wordt gecompenseerd doordat het „nadelig saldo” in een agrarisch investeringsfonds wordt gestort. De contractuele verkoopvoorwaarden worden aantrekkelijk gemaakt door eraan gekoppelde voordelen betreffende bevoorrading met kunst-mest, veevoer (industriële afvalprodukten, lijnkoeken) of gereedschap. De rest is dan beschikbaar voor de vrije markt. De boeren zijn daarbij aan geen prijslimiet of

hoeveelheidslimiet gebonden, behalve dan de limiet hunner fysieke mogelijkheden, daar zij niet over een vrije-markt-handelsapparaat beschikken en dus aan detaillisten en consumenten moeten verkopen, afgezien van de staats-inkoop op de vrije markt. Al met al hebben zij het echter naar eigen oordeel „honderd maal” beter dan vóór de oorlog.

In tegenstelling tot wat meestal wordt aangenomen is voor het overige de particuliere sector in Polen niet groter dan in andere Oosteuropese landen. In de particuliere industrie werkten in 1962 slechts 21.000 personen in loon-dienst. In datzelfde jaar waren er 18.040 particuliere handelsondernemingen en eetgelegenheden, exclusief ijs-venters e.d. maar inclusief vaste kiosken¹⁾. Dat is weliswaar meer dan 10 pCt. van het totaal, maar hun aandeel in de omzet is slechts 2 pCt.

Het ambacht is 'nog wel voor een groot deel in parti-culiere handen. Er zijn ruim 100.000 ondernemingen, die aan de goederenproductie deelnemen (producenten van borstelwerk, sieraden, muziekinstrumenten, snuisterijen, bakkers, naaijsters enz.). Hierin waren in 1962 164.700 personen werkzaam, waarvan een derde in loondienst. Het merendeel van de personen in loondienst bestond echter uit leerlingen. Verder zijn er 31.426 ambachtelijke onder-nemingen geregistreerd die geen goederen produceren, zoals timmerlieden, leidekkers, loodgieters, elektriciens, schilders, schoorsteenvegers, fotografen, kappers enz. Van de betreffende 58.800 werkzame personen waren er 24.700 in loondienst, waarvan 11.800 leerlingen. Alles bij-elkaar gaat het hier dus slechts om 1½ pCt. van de beroeps-bevolking¹⁾.

Als importland nam Polen in 1938 de 25ste plaats in en in 1962 de 18e; voor de export was dit resp. de 24ste en de 18e. Er werd in 1962 voor \$ 1.885 mln. ingevoerd en voor \$ 1.646 mln. uitgevoerd. In 1961 verzorgde Polen 20,8 pCt. van de werelduitvoer van steenkool, 5,1 pCt. van de vleesexport, 4,2 pCt. van de wereldboteruitvoer¹⁾. Het overwegen van de primaire sector in het uitvoerbeeld mag echter niet worden uitgelegd als een bewijs van achterblijven in de industrialisatiewedloop. Bijna in alle

¹⁾ Jaarboek van het Poolse C.B.S. 1963.

²⁾ Landbouwstatistiek van het Poolse C.B.S.

takken van industrie is dit zichtbaar. De industriële produktie is in 1962 t.o.v. van 1955 bijna verdubbeld¹⁾.

Het is algemeen bekend, dat Polen door de tweede wereldoorlog het zwaarst van alle landen is getroffen (Wit-Rusland immers, dat zeker niet minder te lijden had, beschikte over een enorm achterland, dat minder aan vernietiging had blootgestaan). De eerste taak na de oorlog was dus de wederopbouw.

Deze is in eerste instantie uitgevoerd volgens de aanwijzingen van een driejarenplan (1947-1949). De problematiek van de planning was toen nog betrekkelijk eenvoudig, daar er weinig verschil van mening kon bestaan over de te volgen richtlijnen: puinruimen en bouwen en trachten iets te eten te krijgen voor de uitgeputte bevolking.

Het eerste ontwikkelingsplan was het zesjarenplan van 1950-1955. De economische statistieken daaronder veelal beide jaren, waarbij 1955 meestal als basis voor indexcijfers wordt gebruikt, omdat het niveau in 1950 in vele opzichten nog te laag was om tot grondslag te dienen voor een realistisch beeld van de economische groei. Bovendien was er in het proces van „trial and error” naar de mening van de huidige regering teveel „error” op allerlei fronten tijdens dit eerste ontwikkelingsplan en drukken de cijfers niet goed uit, hoe de situatie in werkelijkheid was, al waren zij formeel juist.

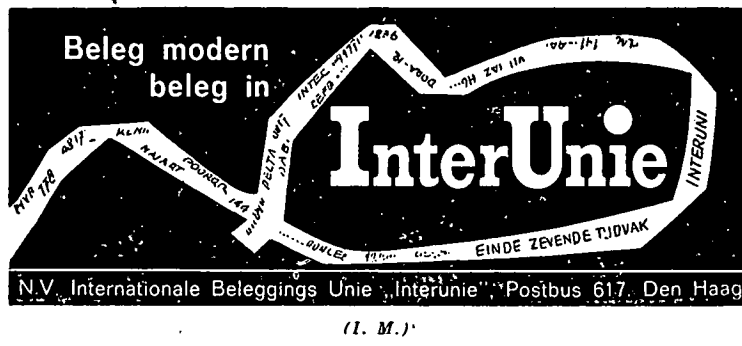
Een van de factoren van de „error” was een onvoldoend kader, een ander het te klakkeloos navolgen van in de U.S.S.R. toegepaste methoden. Het gebrek aan kader bestond niet alleen op hoog niveau maar ook op dat van de handarbeiders. Door Tsjechische en Sowjet-kredieten kon een aantal industrieën worden opgebouwd, doch deze moesten worden toevertrouwd aan onbevoegde mensen; en, zo zegt partijleider Gomulka in 1956³⁾:

„toen we de eerste termijnen moesten aflossen bevonden wij ons in de situatie van een insolvable bankroetier. Wij moesten onze schuldeisers om een moratorium vragen. En tegelijk heeft een belangrijk deel van deze kredieten in de vorm van machines en installaties zijn bestemming in de produktie nooit bereikt en zal dit ook in lange jaren nog niet; een gedeelte ervan zal als onherstelbaar verloren moeten worden beschouwd”.

Veelal werden in die periode gunstige cijfers geforceerd ten koste van mensen en installaties, zoals in de mijnbouw, waar tijdens het zesjarenplan de produktie steeg van 74 mln. ton in 1949 tot 94,5 mln. ton in 1955. Gomulka wijst erop³⁾, dat daartoe bijv. in 1955 15,5 pCt. overwerk is verricht, hetgeen een veel te zware belasting van de mijnwerkers was, terwijl juist daardoor de produktie per mijnwerker per uur daalde. De invoering van continu-arbeid in de mijnen had tot gevolg, dat de installatie onvoldoende kon worden onderhouden. Er ontstond een groot verloop onder de mijnwerkers, hetgeen ook al niet gunstig was voor de verdere ontwikkeling.

De wens, de personeelsbezetting te stabiliseren resulteerde in opschroeiing der lonen zodat de mijnwerkers nu vaak lonen halen die vier maal zo hoog zijn als het gemiddelde Poolse loon, terwijl ook hun pensioenen aanzienlijk hoger

³⁾ Rede van Wladyslaw Gomulka, uitgesproken tijdens het VIIIe plenum van het centrale comité van de Verenigde Poolse Arbeiderspartij.

liggen dan het algemeen geldende ouderdomspensioen. Het is immers voor Polen, dat nog zoveel hoogwaardige machines uit het buitenland moet betrekken, onmogelijk risico's te lopen in deze sector, die de voornaamste deviezenleverancier is.

De nieuwe regering, die in 1957 een liberaler koers inluidde, zag als haar eerste taak het betrekken van de arbeiders in het economisch overleg. Zij was zich ervan bewust, dat het ook hier om experimenten ging en stelde daarom eerst vast, in welke onderdelen van de industrie zulk experimenteren de minste risico's zou meebrengen. Met het oog op de interdependentie van de bedrijven zowel in horizontale als in verticale lijn leek de grondstoffenindustrie het minst kwetsbaar, terwijl men ook besloot in bedrijfstakken waar zich het gehele produktieproces binnen één bedrijf afwikkelt medezeggenschapsorganen van het personeel in het leven te roepen.

Een ander heeft geleid tot het stelsel, zoals dat heden functioneert. Formeel lijkt er een overeenkomst te bestaan met onze ondernemingsraden, doch de Poolse organen bestaan uitsluitend uit arbeiders. Bovendien gaan de bevoegdheden verder. Het hoogste orgaan, de „conferentie”, beschikt bijv. over de sociale fondsen van het bedrijf, het heeft een vetorecht ten aanzien van een hele reeks beleidsbeslissingen van de directie, spreekt mee over aanstelling en ontslag van de directeur enz. De arbeidersorganen spelen een belangrijke rol bij de vaststelling van de plancijfers. Bij conflicten tussen de arbeidersconferentie en de directie kan de vakvereniging bemiddelen; zo nodig kan de „conferentie” in beroep gaan bij het betrokken ministerie.

Behalve dit aspect van de na 1956 ingetreden liberalisering is er het aspect van de decentralisatie, de grotere bevoegdheden van de lagere economische eenheden, groter speelruimte in de plancijfers, directer contact met leveranciers en afnemers, geen strenge limieten voor de investeringen e.d. Dit bleek echter te leiden tot een scheef-trekking van de gewenste economische structuur. Wie het best zijn mond kon roeren kreeg fondsen toegewezen, die eigenlijk elders beter hadden kunnen worden besteed, grondstoffen kwamen te ontbreken bij essentiële industrieën ten bate van secundaire bedrijfstakken.

Afgezien van een bepaald investeringsfonds, dat door de bedrijven zelf kan worden opgebouwd, is nu weer een strenger beleid ten opzichte van uitbreidingen ingevoerd. Intussen zijn theoretici en planning-specialisten druk bezig met na te gaan, op welke wijze een soepel werkende doch in hoofdlijnen centraal beheerste decentralisatie tot stand kan worden gebracht. De bedoeling is vooral, de bureaucratistische gang van zaken, waarbij contacten tussen be-

drijven en bedrijfstakken in horizontale richting uitsluitend via de top kunnen worden gelegd, definitief uit te schakelen. Ook in het laatste, XIVE plenum van het centrale comité van de Verenigde Arbeiderspartij, is weer zonder enige terughouding gesproken over fouten en tegenslagen tijdens het eerste vijfjarenplan (1956-1960) en het lopende tweede vijfjarenplan (1961-1965) ⁴⁾.

Alvorens op het tweede vijfjarenplan in te gaan, is het wellicht dienstig enige ontwikkelingscijfers te vermelden met ter vergelijking die van Italië ⁵⁾.

Productie per hoofd van de bevolking in kg resp. kWh

	Polen			Italië	Polen
	1938	1950	1960	1960	plan 1965
staal	41,5	101	225	167	296
steenkool	1.099	3.142	3.516		
brandstof, omgerekend op st.k.			3.657	598	3.920
elektriciteit	115	380	987	1.100	1.448
aluminium			0,9	1,8	2,4
zwavelzuur	5,4	11,5	23,1	40,2	42,2
kunstmest	2,4	6,4	16,1	16,9	27,1
plastic			1,8	3,1	6,2
chem. vezels			2,6	3,2	3,6
w.v. synthetische			0,15	0,3	0,9
cement	49,6	101	222	317	354

Tijdens het tweede vijfjarenplan van 1956-1960 leek een opwaartse trend in de graanproductie te zijn ingetreden, getuige volgende cijfers: 12,1; 13,5; 13,5; 14,1; 14,3 mln. ton, in 1961 gevolgd door 15,4 mln. ton. Eenzelfde beeld vertoonde de suikerbietenogst: 6,4; 7,6; 8,4; 6,0; 10,3 mln. ton en voor 1961 11,6 mln. ton. Het is begrijpelijk, dat de misoogst van 1962, die de productie van graan op 13,4 mln. ton deed terugvallen, van suikerbieten op 10,1 mln. ton en van aardappelen van 45,2 mln. ton in 1961 op 37,8 mln. ton, de plannen voor heel wat sectoren in de war gooide. Uit het rapport van het XIVde plenum van de Verenigde Arbeiderspartij ⁴⁾ blijkt namelijk, dat ongeveer 24,3 pCt. van de industriële productie en 18 pCt. van de totale export van Polen berust op de landbouw. De slechte oogst bracht bovendien de boeren ertoe, meer vee te slachten dan normaal, aangezien het vee bijna uitsluitend met eigen akkerbouwprodukten wordt gevoed.

De uitzonderlijk zware winter veroorzaakte voorts een verlies van naar schatting meer dan Zl. 5 mrd. (ongeveer f. 750 mln.) door stilstand van bouwwerken en stagnatie in het vervoer, terwijl een derde verstoringe factor lag in de situatie op de wereldmarkt. Behalve deze „force majeure”-factoren wordt nog een beleidsfactor genoemd, die de resultaten drukte: nu de nood aan de man kwam, bleek het, dat in het plan onvoldoende aandacht was besteed aan de vaststelling van reserves aan goederen en fondsen van doelmatige omvang. Door een weloverwogen buffersysteem had een groot deel van de verstoringen kunnen worden opgevangen of verzacht. Nu dit niet het geval was, werden de geplande relaties tussen de diverse productie- en bestedingscategorieën scheef getrokken. De investeringen en collectieve consumptie kregen een groter aandeel van het nationaal inkomen dan was gepland, ten koste van de

⁴⁾ „Economic Problems 1964; XIV Plenum of the PUWP CC”.

⁵⁾ Andrzej Karpinski: „The Polish Economy (1961-1965)” en het Statistisch Jaarboek 1963.

individuele consumptie. Bovendien gebruikten de bedrijven de hun voor beloning van extra arbeid ter beschikking staande middelen voor het aannemen van nieuwe werkrachten in plaats van voor het opvoeren van de reële lonen door het verhogen van de produktiviteit en het premiëren van de daarmee gepaard gaande extra inspanning ⁴⁾.

Dit laatste schijnt te zijn voortgekomen uit de wens der bedrijven, het plan te overtreffen met een minimum aan moeite. Dit ging gepaard met gebrek aan personeel elders en een verhoogde mate van „moonlighting”. Het is duidelijk, dat de arbeidsproduktiviteit hierdoor gedrukt werd.

Om de handelsbalans in evenwicht te houden ondanks de door de misoogst noodzakelijk geworden graaninvoer, ging men ertoe over, de grondstoffeninvoer te beperken. Hierdoor werd de verstoring van de economie langer gerekt dan wanneer men meer consumptiegoederen, dan eigenlijk gewenst was, had uitgevoerd. Dit werd nagelaten terwille van de consumenten, doch deze zijn nu zwaarder getroffen, doordat de productie van consumptiegoederen afgeremd wordt door een tekort aan grondstoffen. Er worden daarom nu maatregelen getroffen om een uiterst economisch gebruik van de beschikbare grondstoffen (vooral van ijzer en staal) te waarborgen.

De ontwikkeling van het levenspeil kan in kort bestek waarschijnlijk het best worden aangegeven met enige cijfers betreffende het verbruik per hoofd van de bevolking en enige gegevens betreffende de medische verzorging.

Verbruik per hoofd

	gem. 1933-1937	1962
vlees en dierlijk vet kg	19,6	53,8
melk (l.) incl. zuivelprod.	262,3 a)	350,0
eieren st.	114	150
suiker kg	9,6	30,2
bier l.	3,4	21,7
zoöleer kg	0,6	0,5
papier kg	5,7	17,6
zeep kg	1,4	3,0 b)

a) 1938. b) 62 pCt. vetzuur.

Per 10.000 inwoners

aantal	1938	1962
dokters	3,7	10,7
tandartsen	1,1	3,4
verpleegsters	1,9	19,3
vroedvrouwen	2,7	3,2

In Polen vindt een taaië strijd plaats tussen enerzijds de wens en de noodzaak om een behoorlijk bestaansminimum te garanderen aan de gehele bevolking en anderzijds de wens economische prikkels te kunnen toepassen waar een bepaalde sector in versneld tempo dient te worden opgevijzeld. De kunst is dan, deze economische prikkels op zulk een wijze toe te dienen, dat de besteding van de extra beloning niet schadelijk wordt voor de in andere sectoren werkzame bevolking.

De Polen hebben dit probleem bijzonder ingenieus aangepakt. Zo wordt de afzet van allerlei algemeen begaarde duurzame consumptiemiddelen voor een groot deel gekoppeld aan een speciaal spaarsysteem, waarbij de gelukkige verkrijgers van bijv. een scooter, een televisietoestel, een auto enz. bij loting worden aangewezen. Daar staat dan tegenover, dat meer essentiële goederen

op afbetaling te verkrijgen zijn. Het consumentenkrediet is in Polen heel wat goedkoper dan bij ons: 3 à 6 pCt. Productief krediet voor de boeren kost 2 pCt. rente.

Nu de invloed van de landbouw op de gehele economie zich weer eens duidelijk heeft doen gelden is de zorg van de hogere instanties eens te meer op deze sector gericht. Reeds is het zo, dat de gehele opbrengst van de grondbelasting — de enige belasting die boeren betalen — in een of andere vorm de landbouw ten goede komt. In 1962 was de opbrengst van de grondbelasting gemiddeld per belastingplichtige Zl. 1.300, dus omstreeks f. 200 ¹⁾.

Aan het slot van genoemd plenum in het najaar van 1963 ⁴⁾ werd een resolutie aangenomen, waarin men zich het volgende tot taak stelt:

1. de ontwikkeling van de landbouw te versnellen door alle krachten te mobiliseren voor het benutten van de mogelijkheden die akkerbouw en veeteelt bieden;

2. volledig gebruik te maken van het produktiepotentieel op het gebied van grondstoffen, brandstof, elektriciteit en halfprodukten die onmisbaar zijn voor de verwerkende industrie en beslissend zijn voor het handhaven van het juiste niveau van de produktie en het volledig benutten van de produktiecapaciteit van deze industrie;

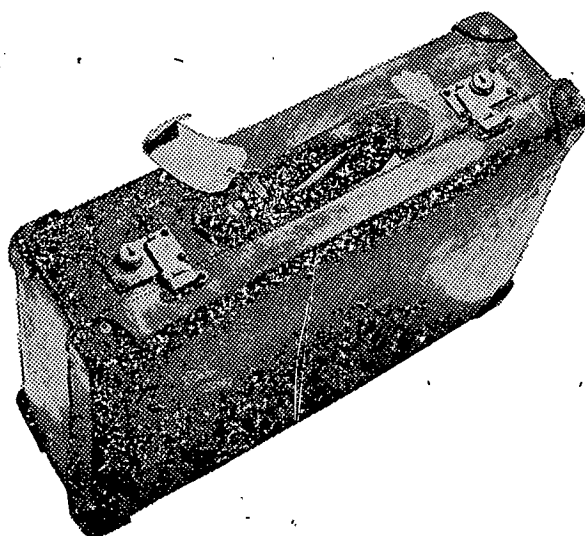
3. een wezenlijke verbetering tot stand te brengen op het gebied van produktie- en investeringskosten en onnodige voorraden tot een minimum terug te brengen;

4. de groeifactor in de produktie van consumptiegoederen te vergroten t.o.v. de resultaten van 1963, speciaal

wat betreft industriële goederen waarvoor een markt bestaat;

5. een snelle ontwikkeling tot stand te brengen in de exportproduktie en verdere veranderingen in de structuur daarvan aan te brengen met voorkeur voor een toeneming van de export van machines, installaties en andere industriële goederen.

De groei van het nationaal inkomen in de jaren 1961,

2.144 kilometer in 10 dagen

Dingen genoeg om aan te denken bij de voorbereiding van Uw buitenlandse reis. Men kan niet alles voorzien, maar U kunt wel gemakkelijk Uw financiële maatregelen treffen door gebruik te maken van de service van een bank. R. Mees & Zoonen zullen U gaarne adviseren over de meest praktische wijze om in het buitenland over voldoende geld te kunnen beschikken: de keuze van reischeques, de hoeveelheid vreemde valuta, zo nodig benzinebonnen. De reisverzekeringen — bagage, ongevallen — worden voor U geregeld. En tijdens Uw afwezigheid kunt U papieren en voorwerpen van waarde veilig laten opbergen in de safe-inrichting of kofferkluis.

R. MEES & ZOONEN

ROTTERDAM - 's-GRAVENHAGE - SCHIEDAM - DELFT
VLAARDINGEN - ALBLASSERDAM - SPIJKENISSE

1962 en 1963 had volgens het plan in totaal omstreeks 20 pCt. moeten zijn, doch bedroeg slechts 15,5 pCt. Op grond hiervan worden de plancijfers aangepast aan de werkelijke stand van zaken, hetgeen een vermindering van de investeringen voor 1964 en 1965 van Zl. 17 mrd. in prijzen van 1963 met zich brengt. Hierdoor zal de dreigende inflatoire ontwikkeling worden afgeremd.

Blaricum.

Drs. M. A. E. BLUMER-WIESSING.

Naamloze vennootschap
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEKEN
gevestigd te Delft

UITGIFTE VAN

nom. f. 21.000.000.- aandelen in stukken van f. 1.000.-- aan toonder of, ter keuze van de houder, op naam gerechtigd tot de helft van het dividend over het boekjaar 1964 en ten volle tot dat over volgende boekjaren

TOT DE KOERS VAN 200%

uitsluitend voor houders van claims.

Ondergetekende bericht dat zij de inschrijving op deze uitgifte openstelt op

MAANDAG, 29 JUNI 1964

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur ten kantore van

**R. MEES & ZONEN
AMSTERDAMSCHER BANK N.V.
DE TWENTSCHE BANK N.V.
HOPE & CO
LABOUCHERE & CO N.V.
PIERSON, HELDRING & PIERSON**

te Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage en Delft, voor zover aldaar gevestigd, op de voorwaarden, vermeld in het prospectus d.d. 9 juni 1964.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de kantoren van inschrijving, alwaar tevens de statuten onzer vennootschap en het verslag over het boekjaar 1963 ter inzage liggen en tot een beperkt aantal verkrijgbaar zijn.

Delft, 9 juni 1964

DE DIRECTIE

**GELD- EN
KAPITAALMARKT**

Geldmarkt.

Bankconcentratie is na de tweede wereldoorlog in ons land een duidelijk kenmerk in de ontwikkeling. Hoogtepunten in de evolutie waren in 1948 het samengaan van Amsterdamsche Bank en In-casso-Bank en de thans aangekondigde fusie van Nederlandsche Handel-Maatschappij en Twentsche Bank. Uitgaande van de laatste gecombineerde maandstaten van deze twee banken is een instelling ontstaan met een balanstotaal van f. 6,1 mrd. De Amsterdamsche Bank volgt hierop met f. 3,2 mrd. De nieuwe ontwikkeling heeft het aangezicht van het Nederlandse bankwezen ingrijpend gewijzigd.

Dank zij een forse daling van het tegoed van de Staat bij De Nederlandsche Bank met f. 239 mln., konden de banken in de 1 juni eindigende periode de ultimostijging van de bankbiljettencirculatie gemakkelijker financieren. De in de daaraan voorafgaande week opgenomen voorschotten konden vrijwel worden afgelost.

In de afgelopen week zorgde de inkrimping van de bankpapieromloop voor een sterke verruiming van de markt. Het tarief voor daggeld werd in drie etappes van 3 pCt. tot 1½ pCt. verlaagd.

Het lage saldo van de Schatkist bij de Bank zal de directe aanleiding zijn geweest tot de aanhouding van een tender op schatkistpapier te houden op 9 juni. De termijn, nl. vier maanden, is afgestemd op de periode waarin de aanslagen der vennootschapsbelasting vervallen. Het uitstaande bedrag aan schatkistpapier is in het tijdvak van eind 1963 tot 1 juni echter nauwelijks veranderd. Het was destijds f. 3.199 mln. en nu f. 3.227 mln.

In tegenstelling met de daling van de geldmarkt-tarieven is met ingang van 4 juni het

(vervolg op blz. 526)

**ADVIESBUREAU VOOR BEDRIJFSORGANISATIE AVB
te Utrecht**

zoekt voor werkzaamheden op het gebied van de financiële planning en de budgettering een

*bedrijfseconomisch
staffunctionaris*

van 30 tot 35 jaar. Ervaring ten aanzien van de problematiek betreffende investeringsselectievraagstukken en budgetteringsproblemen strekt tot aanbeveling.

Naast het met een grote mate van zelfstandigheid adviseren van cliënten betreffende deze onderwerpen zal een belangrijk deel van de taak bestaan uit het houden van voordrachten en het leiden van discussiebijeenkomsten over de genoemde onderwerpen voor ondernemers en hogere staffunctionarissen.

De voorkeur wordt gegeven aan een academische vorming. Zij die een gelijkwaardige opleiding hebben genoten en over een ruime ervaring op de bedrijfseconomische afdeling van een grote onderneming beschikken, komen eveneens in aanmerking.

Voor aanvullende opleiding bestaat ruimschoots gelegenheid.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige gegevens worden onder nummer 86 ingewacht bij

Psychologisch Adviesbureau
L. Deen en Dr. J. G. H. Bokslag
Nwe Binnenweg 474, R'dam.

NILLMIJ

ZIEKTEKOSTENVERZEKERING

EEN NIEUWE "TOP" IN UW PRIVÉ- ZEKERHEID!

De kosten van ziekenhuisverpleging zijn enige tijd geleden opnieuw belangrijk gestegen. Dit betekent: ook voor de maatschappelijk beter gesitueerden staat het waarschuwingssein op rood. Dank zij de NILLMIJ kunt u nu een ziektekostenverzekering afsluiten, die aan uw omstandigheden geheel is aangepast.

VOOR DE TOPLAAG IN DE HOGERE INKOMENS- GROEPEN NU EEN ZIEKTE- KOSTENVERZEKERING VOLGENS DE

NILLMIJ

TOP-KLASSE-POLIS

Een verzekering die de naam Top-Klasse terecht draagt. Zij werd speciaal gecreëerd voor particulieren, die in staat zijn jaarlijks een bepaald bedrag voor medische kosten voor eigen rekening te nemen. De TOPlaag dus, die zich tot nu toe veelal van ziektekostenverzekering afzijdig hield.

OOK DE PREMIE IS TOP-AANTREKKELIJK

De verzekering is gebaseerd op een jaarlijks eigen risico van f 1000.- of f 2000.-. Gaat in enig jaar het totaal van de verzekerde kosten voor medisch noodzakelijke hulp aan het gezin het eigen risico-bedrag te boven, dan wordt het meerdere - de „TOP” - door de NILLMIJ gerestitueerd. De premies zijn uiteraard evenredig aan het gestelde eigen risico en daarvoor TOP-aantrekkelijk.

Uw verzekerings-tussenpersoon of assurantiëkantoor kan u alles vertellen over deze nieuwe vorm van moderne, „aangepaste” ziektekostenverzekering.

VOOR AL UW VERZEKERINGEN

NILLMIJ

STADHOUDERSPLANTSOEN 214 'S-GRAVENHAGE, TEL. (070) 51 46 51

